

BAKÓ ENDRE

Pillantás Faludy György költészetére

1.

Nem mondhatjuk, hogy Faludy György és a sorsharag egy anyaméhben született, noha voltak idők, amelyek ezzel fenyegettek. Kétségtelen, 1919 után Magyarországon hátrányos volt a zsidó származás, gondoljunk a fehérterror áldozataira, a numerus claususra vagy a jobboldali lapok permanens, nyílt zsidózására. 1938-ban pedig az első (később a második, a harmadik) zsidótörvénnyel alapvető emberi jogaiiban korlátozták, majd személyes szabadságuktól fosztották meg a magyar polgárságnak ezt az értékes vallási közösségét, azokét is, mint Faludy György családjáét, akik már korábban áttértek más hitre. Nos, költőnk egyként megszenvedte a fasiszmus és a kommunizmus rémuralmát, kétszer is el kellett hagynia szeretett hazáját. Mégsem mondhatjuk, hogy a sors végzetesen bánt vele, hiszen túlélte az infernókat, s alkalma volt lélekben (versben) elégtételt vennie üldöztetéseiért (Államvédelmi Hatóság, Révai József, Péter Gábor, Lukács György stb.). Továbbá a sors kegyelme folytán része volt egy késői szerelemben, s megélte, hogy „*élő* legendaként” tiszteljék, költészetét szakrális keretbe foglalják. Elhalmozták kitüntetésekkel, megkapta a Kossuth-díjat, elnyerte Budapest díszpolgári címét, s szinte naponta olvashatta, hallhatta, hogy a zsurnalizmus világában „költőfejedelemnek, költőkirálynak, *élő klasszikusnak*” nevezik. Ezt a prédikátumot rendelte nevéhez összes verseinek kiadója is.¹ A 95. születésnapja alkalmával mozgalom indult annak érdekében, hogy életműve bekerüljön az iskolai tankönyvekbe.² Az irodalomtudomány azonban továbbra is távolságot tart tőle: csupán mint mellékalakról hajlandó tudomást venni. Sőt, az újabb magyar irodalom története³ meg sem említi a nevét. Joggal, jogtalanul?

2.

„Villon átköltései által vált ismertté és vitatottá; saját verseiben örömmel ismerünk mélyebb lelkületére, formabravúrájának őszintébb zengésére. Némely költeményében minden kor kultúráját összefoglalná”⁴ – jellemzi Vajthó László. Valóban, már első verseiben csillog a görög, latin, kínai, német, francia, olasz stb. magas kultúra örökségének aranypora. 1935-ben olyan tökéletes parnasszista szonettet tudott írni,

¹ FALUDY GYÖRGY: Versek. Budapest, 1995. Magyar Világ Kiadó [FALUDY, 1995.]

² RAB LÁSZLÓ: Legyünk bátran 95 évesek! Faludy György, a magyar Odüsszeusz. Népszabadság, 2005. szept. 22. 18.

³ A magyar irodalom. Szerk. GINTLI TIBOR, Budapest, 2010. Akadémiai Kiadó

⁴ Mai magyar költők. Szerk. VAJTHÓ LÁSZLÓ. Budapest, 1941. Dante, 16.

amit Babits Mihály is vállalhatott volna (*Michelangelo utolsó imája*), az 1937-es keletésű *Szonett egy meséskönyv élé* ízelítő a nagyköltészetből. Irodalmi-nemzedéki státusza egyértelmű, habár csak laza kapcsolat fűzte a baloldali liberális *Szép Szó*hoz és munkatársaihoz (Reményik Zsigmond, József Attila, Ignó Pál stb.). A *József Attila temetése* című költeménye az omázkoszorú legjobb darabjai közé tartozik, mert sugárzik belőle a személyes fájdalom a költő hányódása miatt a „turáni” társadalomban, s megjelenik benne az elmaradottság fájdalma az európai nívóhoz képest, sőt a fasizmus előérzete. Politikai hovatartozásából, antifasiszta álláspontjából olyan versek sarjadnak, mint a *Német zsoldosdal* vagy a nyilas professzornak címzett költemény (*Csilléry Andrásnak*), illetve elvbarátainak (Supka Géának, Feleky Géának) küldött üzenetei, továbbá zsarnok gyűlölete (*Ófelsége, a császár – Bécs, 1860; Buonaparte Ajaccióban, 1785* stb.). Mivel az 1930-as évek második felében antifasiszta vers már nemigen kaphatott nyomdafestéket Magyarországon, a műfordítás leple alatt fejezte ki tiltakozását az ordas eszmék ellen, amint ezt ő maga tanúsítja összegyűjtött verseinek kötetében Heine Németországa kapcsán.⁵ Született művészkarakter lévén taszítja a kispolgári életeszme és -stílus (*Ballada Nulla Károly életéről*). A bölcelet iránti hajlamát *Rig véda: A teremtés* című költeménye dokumentálja, amely a genezis misztériumán, a test és lélek viszonyán töpreng kanti konklúzióval.⁶

Ontológiai kérdéseket minden korszakában verssé növesztett, e költemények határozott kontúrokkal vannak jelen a tematikai színskálán. Ezt racionális és „költői” nyelvhasználatának kombinációja is szavatolja. Az absztrakció, a homályos gondolat-szöveg távol áll tőle, élményei zömmel valóságosak, sőt olykor alkalmiak, ezért versei egyjelentés-tartalmúak. Képpalkotó művészetében ennek megfelelően a hasonlat és a metafora dominál, szimbólum alig fordul elő. Költői személyiségének arzenáljában feltűnik empátiája, próteuszi alak- és helyzetváltoztató-beszéltető képessége, aminek nagy hasznát veszi műfordítói tevékenysége során is, továbbá pazar rímhallása, erőteljű duzzadó megjelenítő lirico-epikai vénája, a nagyobb kompozíciók iránti vonzódása, amiből azonban többször túllírt versek születnek. Ezek az alakítóeszközök egész költészetére érvényesek. Egyik főtémája a szexus alanyi vagy epikus előadásban, néha naturalista, sőt pornográf tálalásban, olyan részletekkel, amelyek alig tűnnek nyomdafestéket (*Barátnő barátnőjéhez*). Bár Goethe azt tartotta, semmi nem áll tőle távol, ami emberi, mégis az az érzésünk, hogy az ilyesfajta költeményeknek nincs esztétikai indoklásuk, mert izolálják az alkotói szubjektumot, ráadásul egy részük túlmegy az egészséges erotika limesén, legfeljebb azt sugallják, az ember ösztönei erősebbek, mint civilizációs páncélja.

A műveit fogadó kettős reagálás egész életében végigkísérte, sőt halála után sem változott. A *Villon balladái*t taps és fütty fogadta, egyesek amolyan verbális ripacskodásnak degradálták. Faludy ugyanis saját lelki képére igazított átköltéseket végzett, vagyis egyik szemszögből nézve hamisítást követett el, a másiktól tekintve pedig belebújt egy középkori költő bőrébe, magára öltötte maszkját, s feltámasztott Paul Zech és

⁵ FALUDY, 1995. 113

⁶ E költeménye (fordítása) feltehetőleg a Szabó Lőrinc-fordítás és *Materializmus* c. ódájának ismeretében született.

Bertholt Brecht nyomán (utóbbi később megvetéssel idézi egy versében), egy korszerűsített (aktualizált) költői mentalitást. A hatalommal szembeszegülő, vágáns költőt, akinek peremléte a semmivel határos, megveti a konszolidált életformát, s a tagadás pólusán keres valami önvészéjtő üdvösséget, némelykor pedig úgy viselkedik, mint az udvari bolond. Pedig a tehetség általában az etika vonzásának enged. Minden más a lehetséges mértékig hiteles műfordítás (Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Vas István stb.) kevésbé bombasztikus, tömörebb, szárazabb.⁷ A Villon-átköltésekben az elsöprő mesterségbeli tudás illúziót keltő manierizmus működik. Egyes sorok már-már a későbbi „rímhányó Romhányit” juttatják eszünkbe, aki Faludyval ellentétben nem tekintette primer irodalomnak nyelvi bravúrokban bővelkedő rigmusait.⁸ Faludy olykor maga is érezte a formalizmus veszélyét: „...valahányszor észrevettem, hogy verselőkészségem, (mely tehetségemet minden bizonnyal jelentősen felülmúlta) egy bizonyos sablonba, pózba és rutinba kényszerített, nyomban megváltoztattam verseimnek nemcsak a formáját, de mondanivalóját is, azaz úgy bújtam ki megszokott stílusomból és mondanivalómból, mint vedlő kígyó a bőréből.”⁹ A fölényes versi beszélő mentalitása és a túlcsiszolt eszközök hajszolása még a műformát is megváltoztatta: „Nem balladák, modern szonok irodalmi igényű kabarék számára” – állapította meg Bálint György.¹⁰ Csakhogy Villon balladákat írt!

Nem kívánunk Julia Kristeva és társai nyomdokaiba lépni, a fizikai törvények átvitele és alkalmazása a poétikus nyelv világában csupán divatos szellemi kaland, de a Faludy-féle Villon-versek faktúrája többnyire mégis a sűrűsödési pontok hiányát kelti, vagyis a tömeg/térfogat/fajsúly megbomlott arányát. E versekben, ahogy a költő Gulyás Pál mondaná, „több az egyensúly, mint a súly”. Végző soron dekadencia árad e versekből, a szónak Tóth Árpád-i értelmében. „A dekadens szóval, esztétikai értelmezésben, inkább a túlértséget, a bizonyos irányú fejlődés legszűz határát jelöljük. A dekadens költő a korábban elért összes költői vívmányok virtuóza, aki azonban már érzi, hogy lehetőségeit már nem feszítheti tovább, s ennek jellemző módokon kifejezést is ad. Amint a túlérrett gyümölcsnek szinte elviselhetetlen édességében már benne érzed a közeli rothadás fanyarságát...”¹¹

És mégis! Komlós Aladár találóan minősítette Faludy eljárását „teremtő hamisításnak”.¹² Egy verseskötetet az 1930-as években néhány százan, maximum ezren olvastak, de a Faludy-átköltések egy-egy kiadásának kelendősege elérte a tízezres nagyságrendet. Vagyis tömegek csüngtek rajta! (Faludy tudomása szerint hazatérése előtt (1946) könyve több mint harminc kiadást ért meg, többségük zugkiadásban. Ezt csak a klasszikusok mondhatnák el magukról!) A könyv hatásának titka többek között az

⁷ Devecseri Gábor szellemes jellemzése: „... a Szép Szó esztendeiben volt vitám a tehetséges, de tehetségét flitteres nyakláncokra váltó Faludy Györggyel...” In: DEVECSERI GÁBOR: A hasfelmetszés előnyei. Budapest, 1974. Magvető, 47.

⁸ Romhányi József (1921–1983) szövegíró, fordító, költő

⁹ FALUDY GYÖRGY: Pokolbeli víg napjaim. Budapest, 1989. Magyar Világ Kiadó, 40. [FALUDY, 1989.]

¹⁰ BÁLINT GYÖRGY: Ballada a jobb sorsra érdemes Villonról. Nyugat, 1940. 272. = In: A toronyór visszapillant. Budapest, 1961. Magvető Könyvkiadó, 466–467.

¹¹ TÓTH ÁRPÁD: Szép Ernő: Emlék. Nyugat, 1918. 4. sz.

¹² KOMLÓS ALADÁR: A teremtő hamisítás. Új Idők, 1946. 597–598.

egyéniség önfeltárulkozásának gátlátalanul őszinte manifesztálása, az álszent, bénító etikai kötöttségek tagadása, a Villon ürügyén megszólaltatott hagyományos irodalmi „fentebb stíl” elutasítása, továbbá a vagányság, az odamondás, a szitokszavak használata, az erotika, (még a tájak is a női bájakra emlékeztetik: *Ballada hűtlen barátnőmről, Cileáról*), a polgárpukkasztás, az akasztófahumor, az önirónia, s itt-ott a cinizmus. Ahogy Végh György vallotta: „Fischer Palitól kaptam kölcsön Faludy Villon-ját, mely könnyed, pesties hangjával az én szívembe is beopta magát, mint annyinak a szívébe a harmincas-negyvenes években. Az útszélisége, hányavetisége, akasztófasága fogott meg elsősorban, behízelegte, beduruzsolta magát a fülembbe. A verseknek volt valami slágerjellegük, jóval nívósabbak ugyan a slágerszövegeknél (...) de megfogalmazója kifejezője egy korhangulatnak, mely ott úszkált körülöttünk a levegőben...”¹³ Hatása még egyes népi költők (Sinka István, Sértő Kálmán, Gellért Sándor stb.) világában is kimutatható.

A feltűnően dekoratív poétikai elemeket, az érzéki (néha naturalista) szóképeket és az eretnek eszméket oly ügyesen, könnyedén adagolja, és forrasztja össze, mintha azok már *in statu nascendi* szimbiózisban léteztek volna. Feltűnő a hasonlat, a metafora bizarr zsúfoltsága, a sokszor öncélú rím a zenei hatás érdekében. A lefegyverző műveltségtanúsítvány azt sugallja, légy művelt, de nem kell hasra esned a tudomány előtt sem. Lám, a tudósok is gyarló emberek, berúgnak, paráználnak, mi több, a *Biblia* sem szentek galériája.

3.

Hérakleitosz szerint az ember sorsa maga a jellem. Ez talán nem abszolút érvényű axióma, de Faludyra vonatkoztatva helytálló. Ha ugyanis passzív, beletörődő alkat lett volna, nem indul életében kétszer is vándorútra. Alkat és költészet így vált adekváttá, egylényegűvé. Következő kötete (*Őszi harmat után*, 1947) zömmel első emigrációjában fogant költeményeit kínálja. Rögtön emlékeztetünk rá: az eredeti kötet és a *Verssek* című (1995) óriás gyűjtemény idevágó anyaga több ponton eltérést mutat, mint ahogy különböző köteteiben másképp áll össze egy-egy ciklus követhetetlen szövegváltozatokkal, amelyek mindig alkalmazkodnak a politikai milióhoz. A változtatások vizsgálata monográfiai feladat, a filológiai buzgólkodás szétfeszítené e tanulmány kereteit, csak éppen jelezzük, hogy *Az emigránsok szesztináját* eredetileg Gábor Andornak ajánlotta, később nem vállalta ezt a barátságot, illetve az összegyűjtött kiadványba az eredetin túlmenően még mintegy féltucatnyi *Amárhoz* szóló erotikus verset vett fel, egyes darabokat átdolgozott, egyértelművé tette például a *Nel mezzo del cammin* olvasatát. Ezek 1947-ben megütközést váltottak volna ki. Mindez lényegében nem változtat a Faludy-világ karakterén.

Az *Őszi harmat utánban* verses önéletrajzi beszámolóit kapunk az 1938 szeptemberétől 1946-os hazatéréséig – ezt a pikareszk epizódokban bővelkedő *Pokolbeli víg napjaim* memoár is hitelesíti – aminthogy Faludy költészetének fővonulata önmaga krónikája,

¹³ VÉGH GYÖRGY: *Mostoha éveim*. Budapest, 1981. Magvető, 283.

költeményeinek szervező centruma a szubjektivitás. Hogy ez mennyire hiteles, annak vizsgálata megint csak filológiai apparátussal dolgozó tanulmány kompetenciája. Az epikus indítású élményversek természetesen mindig fel vannak dúszítva érzelmi vagy intellektuális reflexiókkal, melyek olykor a gnóma bölcséleti dimenziójába emelkednek, máskor az eruptív érzelmi kiáradást: a hazai emlékek melegét, a magánosság, a honvágy, a kiszolgáltatottság, a halálfélelem gyötrelmét, a megdöbbenést a francia kapituláción (*Atlantisz*) és a sanyarú helyzetben is működő libidót jelentik. Ez utóbbi morális teherterelést (nem a vele lévő felesége az erotikus élménybeszámoló partnerre; többnyire egy fiatal marokkói arab férfihez szólnak a vallomások) kissé könnyedén lesepri válláról. A *Marokkó ciklus* amúgy valóságos szociológiai láttelepe is „e kegyetlen, barbár ország”-nak, amelyet mégis igazabbnak tart, mint az otthoni álszentséget, vagy az európai káoszt. „Afrikai boldogságát” önéletírásában így indokolja, „... végrehaláhára megtaláltam a magamhoz való, reám szabott környezetem...”¹⁴ Ez az azonosulási fogékonyság és készség nyit számára kaput az arab kultúra világába.

1942-ben már az Egyesült Államokban fogannak a költemények. Érdekes, hogy nem a szabadság eufóriája csendül fel bennük, hanem az új élethelyzetének dokumentálása (*Beálllok katonának, Amerikai állampolgársággal kínálnak stb.*) és a gigantikus, nyomasztó amerikai világ szociografikus szemlélete (*Detroit, A Mississippi mellett 1, 2*). Amerika iránti kezdeti ellenérzése, lázongása elmúlt, végül a szívéhez nőtt az ország, és elfogadta népének mentalitását, nagyjait méltányolta, tájaiban gyönyörködött. Ennek megvallása a hat tételből formálódó *Búcsú Amerikától* szabadvers, amely történelmi, földrajzi, néprajzi, sőt szociális panoráma akar lenni. A költők közül egyedül Walt Whitmannek, a szabadvers atyjának nevét fonja bele az 5. mű szövegébe, bizonyonnyal nem véletlenül: Whitman költészetének patetikus, diadalmas Amerika-képe és leltárszerűsége éled itt újjá, de a referenciális elemeket a pátosz nem mindig tudja lírai dimenzióba átemelni. A háború nyomasztó, sötét árnya, amitől a lakosság csak közvetve szenved, a pilóták lelkiismeretére telepedik (*A pilóta, Szonett*). Az elmaradhatatlan szerelmi anekdotát ezúttal frivol poén teszi különössé: Hitler halálának híre szeretkezés közben éri (*Hitler halála*).

Külön vonulat – igaz, csak az összegyűjtött kötetben – a magyar emigráció személyiségeiről írott portréverscsoport. A maradandó portrévers hiteles jellembrázolás, sorssűrítő, erkölcsi, világképi azonosulás, tehát közvetett ars poetica. Károlyi Mihályt „Szonett nem éri fel”, ezért megkettőzi a sorokat, s a 28 sort 16–12-es elosztásban tagolja. Károlyit a fejedelemmel azonosítja, akinek az emigránsok önként jobbágyaivá szegődtek (*Károlyi Mihály*). Fényes Lászlót egy Mikszáth-anekdotával jellemzi, s a csattanóból bontja ki az aktuális politikai ítéletét (*Fényes Lászlónak*). Az erkölcsi fenomén Kéri Pált a megöregedett Petőfinek látja (*Kéri Pál*). Jászi a márványember megtestesítője, akinek tragédiája a magyar nemzettel együtt, hogy a Duna-konföderáció elképzelése nem valósulhatott meg (*Jászi ünneplése*).

Honvágy és kétség egyként gyötri. Mindkét érzéséről megindító sorokban vall önéletrajzi esszéregényében is, ahol tucatnyi érvet sorol fel a hazatérés mellett. Bár *Az*

¹⁴ FALUDY, 1989. 169.

emigránsok szesztinájában a rímjáték kissé mérsékli a tragikus múltszemlélet és az optimista jövőkép ütköztetéséből származó feszültségét, de az *Ajánlás* sorai ódai erővel szárnyalnak:

Szállj, szesztinám, egyhangú, szomjú lépcső,
hirdesd a bujdosóknak: hazaérünk,
hirdesd: virrad az új remények álma,
és meglátjuk, bolyongók boldog álma,
piros pipacsú, kenyérszagú ország.
szikkadt mezőjű örök Magyarország,

Felsorolja hazahúzó érveit, köztük a legnyomásabbat, a költői létezés feltételét, az anyanyelvet, „...amely minden egyéb köteléknél erősebben láncol Magyarországhoz. (...) De őszinte szeretnék lenni, és bevallom, hogy mind a tíz vagy tizenkét érve van ellenérvem, a tizenharmadik. (...) Félek, tanár úr, félek.”¹⁵ Mitől félt? Erre versben is felelt:

Magyar költő mért él Amerikában?
Hajó visz haza, szívem meg a lábam,
s nem az eszem, de a kíváncsiság:
egy más világ vár vagy másvilág?
Azt is szeretném látni, hogyan épül
demokrácia demokraták nélkül.

(*Honvágy*)

Könyvének 1947-es kiadásában az itthoni lírai termés a *Budapest* című költeménnyel kezdődik, amely történelmi seregszemle és számonkérés „az optimizmus múlt rohamában”. A *Reménykedés egy pannon szőlőhegyen* a magyar sors felett töpreng adys modorban, de vele ellentétben „a reménység mámorában.” A *Kossuth-híd* viszont lehangelő kép az ország, a nép állapotáról, ám a költő a kétségek között is hajlandó osztozni sorsában.

Az *Őszi harmat után* tehát francia, marokkói, amerikai és kisebb mértékben hazai élményforrásból merít, a könyvből egy szuverén, függetlenségre vágyó, demokratikus érzelmű, pánerotikus költő arcképe bontakozik ki, akit filozófia, politika, kultúra egyként érdekel, főleg gyakorlati szinten. Nem mindig képes az esetlegesség fölé emelni érzéskötegeit, általános emberivé fokozni személyes élményeit, azok olykor a sajátjai maradnak. Elsősorban az erotikus versekre gondolunk. Benne is mocorgott a kétely: „Válogatásomnál nem az esztétika, hanem az egységes kötet összeállításának terve vezérelt” – jelzi az utószóban. Minden részvétünk az üldözötté, megértjük, lét-helyzetének bizonytalansága eleve a szubjektív dokumentálásnak kedvezett, s nem az esztétikai szituáltságnak. Erdődy János jogosan minősíti kötetét megrendítőnek,

¹⁵ FALUDY, 1989. 198

a humanizmus tárházának. „Nehéz lenne válogatni a kötetben, bizonyos azonban, hogy két versét nem felejtí el az olvasó. Egyik *A magyar nyelvhez*, a másik pedig: *Búcsú Amerikától*.¹⁶ Az előbbi valóban kivételes figyelmet követel, az *ó dai fenség* atmoszférája belülről árad, *őszinte átélésből fakad*:

Most, hogy szobámban ér az est setétje
te jutsz eszembe Szent Gellért cselédje
s ajkad, melyről az esti fák alól
először szólt az ének magyarul.
Arcod mongol emléke rég ködös
de titkunk itt e földön még közös
s a te dalod kísér utamra fájón
messze e tájon. (...)

4.

Az *Emlékkönyv a rőt Bizáncról* a reménykedés, a kiábrándulás, a félelem könyve. Hazatérése alkalmával, Pozsonyból jövet, már a határon incidens érte (*A határon*), ami rádöbentí, hogy ez nem feltétlenül az a haza lesz, ahova vágyakozott. Itthon a szociáldemokrata párt sajtójának szolgálatába állt. A nacionalista magyar beidegződés szerint a szociáldemokrata nem egy több évtizedes történelmi hagyományokkal rendelkező, milliókat tömörítő nyugat- és észak-európai párt híve, hanem kozmopolita, mi több, hazátlan bitang „cucilista”, aki a magyarságnak megátalkodott ellensége. A kommunisták szemében pedig munkásáruló, szociálfasiszta. S most az utóbbi szemlélet érvényesül valóságos életveszély formájában, ezért lopakodik harmóniára törekvő verseibe is a félelem, a nyugtalanság: „Tán jóra fordul minden” – nyugtatja magát. De aztán: „Az ember leltárt készít / és nyugtalan lesz. Hol van / hazám, melyet nyolc évig / a homlokomban hordtam?” (*Az utcán tört téglák*).

Ambivalens kollektív tapasztalatairól számol be a *Magyarország* ciklus 25 darabja, amely különböző tartalmú érzelmek, élmények (*A nyloning*), emlékek (*Apám ébresztése*, *Magyar Alpok stb.*) körforgása epikus előadásban, rímes és rímtelen versformákban. Újságíróként járja az országot, azontúl előadásokat tart, s ezekről kisebb-nagyobb versekben számol be, a riport tényeit szubjektív reflexiókkal emelve a líra tartományába.¹⁷ Sok helyen a pusztulás képe tárul elé (*Szolnok felé*, *Hatvan felé*). A verscímeken kívül a költeményekben említett helynevek – kis túlzással szólva – behálózzák a fél országot. Ez is hazaszeretetének, magyarságidentitásának bizonyítéka. Büszke „mert négyzetméterenként / több itt, mint ott, a szellem.” Egy epés minieletkép azonban a negatív magyar jellemvonást pellengérezí ki az „érted haragszom, nem ellened” szellemében.

¹⁶ e. j. = ERDŐDY JÁNOS: *Őszi harmat után*. Népszava, 1947. jún. 12. 4.

¹⁷ Újságírói tevékenységéről Pomogáts Béla ad rövid ismertetést kismonográfiájában. Lásd POMOGÁTS BÉLA: *Faludy György*. Budapest, 2000. Glória Kiadó, 137–138. [POMOGÁTS, 2000.]

Szölejébe a meredek dombhátra
a sváb hátán cipeli fel a trágyát.
A magyar ül a víznél, Trumant várja,
és falevéllal tömi meg pipáját.

(17. Nagymaros, 1947)

Történelemfilozófiai vízió az *Aquincumi uszoda*, bölcs konzekvenciával: „Azt hitted: tanult / az ember, s más lesz a jövő, mint a múlt?” Komplex vers a *Negyven felé* is: önportré, szerelmi vallomás, politikai közérzet-jelentés, egyben alkotáslélektani tanúságtétel arról, hogy Faludy hisz az ihlet misztériumában, ő maga csak médium, aki engedelmeskedik a benne élő démonnak vagy tündérkirálynak.

A legerősebb hatáseffektust bizonyára a szatirikus, leleplező politikusportrék gyakorolják az olvasóra. Ezek (természetesen) nem jelenhettek meg a maguk idejében. Legjobb talán a *Révai József*, amely lényegi pontján ragadja meg a kultúrdiktátor hazug jellemét. Megsemmisítő erejű a hét tömött részből álló *Levél Lukács Györgynek* versciklus, noha a több száz soros bűnlajstromot csak a kortársak tudják igazán értékelni, a fiatalabb olvasóknak hiányozhatnak a történelmi fogódzók, továbbá az élőbeszédhez igazodó forma is megnehezíti a befogadást. Major Tamást, Zelk Zoltánt is a Rákosi-hívők közé sorolja, teljes joggal. (Zelk később szembeszegült a diktatúrával!) Nem lenne hiteles Faludy egyénisége és költészete, ha megfeledezne arról, hogy a diktatúrában, ahol „mindenki szem a láncban”, ő is kénytelen volt kisebb-nagyobb percentben megalkudni. „Már megpróbáltam. Nem is egyszer, / Nincsen oly aljaság, melyet / szégyelltem volna. Hízkeltem, / cifráztam, hosszú heteket / töltöttem görcsös fejfájásban.” (*Vogelfrei*). Csak a szeretkezés nyújtja azokat a politikai mérgezéstől mentes tiszta kegyelmi percekét, a tudat szabadságát, amikor nincs munkaverseny, osztályharc, Sztálin-idézet. A Rákosi-rendszer szókincsét költőnk kibővíti egy leleményes szóval: párt-tyúkok (*Visegrád*), amit egy másik helyen konkrétan Andics Erzsébetre alkalmaz (*Kiskőrös, 1948. január 1.*) A Sztálin-szatírák természetesen az asztalfióknak készültek.

A másként gondolkodók mártíromságának, a pogányüldözés (Kr. u. IV. század) két áldozatának (Pálládász és társa, Hypátia) állít emléket a *Pálládász – Fényes László emlékének* szereplői jelképpé váltak, így tragédiájuk és hősiességük kortalan tanulságul szolgál. Nem dátum szerint, de logikailag a kötet záró versének a *Kirándulás a Koloska-völgybe* számít, amelynek több versszaka a *Boldog*¹⁸ szóval kezdődik.

Boldog, hogy szolgálja sose lettem,
álszent lakáj, fejbúbig báb,
sem bamba népség vakhit fattya,
ki első szóra úgy hullatja
el énjét, mint a bélsarát.

¹⁸ Ez nyilvánvaló utalás Horatius Beatus ille... („De boldog az, ki gondjainktól távol ...”) sorára

5.

A *Börtönversek 1950–1953* a maga nemében különös kollekció. Az Államvédelmi Hatóság pincéjében és a recski magánzárkában 1848 mártírjai, Dózsa papja, a kurucok népesítik be lázalmas éjeit (*Október 6., Lőrinc pap, Kurucok*). A személyes érintettség epikai alkatú költeményekbe van beleszöve, csak ritkábban önálló verssé fogalmazva. Ez utóbbi megrendítő darabja a *Zsuzsának a tömlőcből*, mely az örök hűség elszánt euforikus üzenete transzcendens erőterben. A tragikus feszültségű verses beszámoló stilisztikai formája az esemény- és állapot rögzítés (*Recski est*: előadást tart a rabtársaknak), lett legyen az bármilyen nyomasztó, (*Kihallgatás, Széljegyzet papír nélkül, Éhség* stb.), máskor – mint megtartó erő, hitforrás – az emlékezés (*Vámbéry Rusztem szelleméhez, Emlékezés egy régi udvarházra* stb.) a látomásokba révedő menekülés (*Mandelstam a kerítésnél*) a varázsolás; a dacos önvigasztalás:

Akármi – én vagyok az úr itt.
Kínzóim sírja összedől.
Rímeim élnek. Körben hűrik
szállnak. Nem félek senkitől

Egy gondom van, mely éjjelente
a nyálkás priccsen felriaszt:
hogy nemcsak én írom e verset,
én is vagyok a kézirat.

(*Széljegyzet papír nélkül*)

Faludy eredendően nem tragikus alkat (bár ezek után nem ritkán hatalmába keríti a létbe vetett hit értelmetlensége), helyzetét ekkor a fátum vak érvényesülésének fogta fel, igazolva látta az alantas történelmi eszmék által felkorbácsolt erők tobzódását, fékevesztett orgiáját. Történelmi perspektívában gondolkodott, egyenlőségjelet tett fasizmus és kommunizmus közé: „Mit elmulasztott Hitler, behozza azt Sztálin.” (*Zárt teherkocsi*) Az ávosok embertelensége saját rab voltuk pszichózisának tárgyasulása, barbár kompenzálása is:

Vagy vágtam volna ávosom szemébe
(azt is tudom, hogy Zala a neve),
hogy semmikor, semmiért, semmiképpen
nem cserélnék velem?

(*Kihallgatás*)

Rokonszenvünket csak növeli, hogy magyarságtudata az égető, tragikus önvád ellenére egy pillanatig sem rendült meg:

Mit érlel sorsod? Mit kaptál hazádtól?
Mért jöttél vissza? Minek vagy magyar
ily bolondul? Téged e föld nem ápol,
s nyom nélkül eltakar.

Nem a halál riasztotta már, hanem az értelmetlen, méltóság nélküli pusztulás réme (*Magánzárka*). A versek hatását növeli, hogy egyiket-másikat mintha a halál torkából mentette volna ki. Az is méltánylandó, hogy legyőzte félelmét, pontosabban megőrizte a szellemi ellenállás heroizmusát: „Ha pedig / szabadulnék, megírom őket, / jaj nekik.” (*Kínrímek*)

Két hosszabb költemény még mindenképpen említést érdemel különlegessége okán. *A vadkacsa* című szerteágazó kompozíció – alcíme szerint *Részletek egy verses ön-életrajzból* – tíz részből álló bevezetőjének első hat verse kérdéssel kezdődik, amelyek voltaképpen Faludy természetszeretetének, ember, kultúra és művészet iránti vonzódásának dokumentumai. A montázstechnikával szerkesztett verscsozor koncepcióját maga a költő körvonalazza immár az önéletrajz első részben:

Mert én vagyok a térképnéző,
az utazó, az arcidéző,
aki a múltba belelát,
s ki, ha az idő jobban késne,
mindjárt mindenből kőbe vésne
relifet, szobrot, kámeát.

József Attila-motívumok és -fogalmak tűnnek fel e szellemi oszcilláló önportréban, de még Ady is, igaz, vele ellentétben Faludy számára az életnél is fontosabb a vers, mert tanú lehet az utókor számára:

Olykor pánik fog el, hogy éhen
veszek vagy elpusztít a fagy,
s mint érc beomlott bányamélyben,
e vers agyamban bennmarad.
(...)
S remény, a jóremény utószor,
hogy helyettem e pár futó sor
koromról s rólam vallani
révedbe ér, utókor. És ez
bús érdememre nem kevés lesz.

Művészi értékekben gazdagabb a *Búcsú Recsktől*, amely az új élethelyzet ingerét, az olvasó lelki felszabadulását, a katarzist ígéri. A költő felteszi magának a kérdést: mi mentette meg az emberfeletti szenvedéstől. Válasza: a természet vigasztaló szépsége, a

test alkalmazkodó képessége, az erkölcsi érzék, a Zsuzsa iránti szerelme, a szenvedés mint erkölcsi nevelő, s a tudat, hogy megverseli pokolbeli víg napjait.

Voltaképpen ez a költői teljesítmény a művészet diadala az erőszak felett! Faludy apokaliptikus „élménye” is van annyira – szó szerint – „húsbavágó”, mint Gyóni Géza számára Przemysl, vagy Radnóti Miklós az erőltetett menete a halálba. Neki még notesze sem volt, ő maga a kézirat (*Széljegyzet papír nélkül*). De szerencsére, ő túlélte! A költemények közül mégsem került bele egy sem a szűkebb vagy tágabb irodalmi tudatba, nemzeti emlékezetbe. Mert az idő nemcsak jótékonyan gyógyít, hanem kegyetlenül szelektál! Költőnk is különbséget tesz „jobb és legjobb” versek között, s nem véletlenül írta a verseskönyv kísérő szövegében szerzeményeiről: „akármilyen is legyen irodalmi értékük.” Jogos kérdés: elég áttételes-e a formába öntés, végbe ment-e az élmény esztétikai leparlása, vagy nyers mivoltában várakozik befogadásra? Czigány Lóránt – akinek pedig kedvére van az irodalmi játékosság, s Faludy elévülhetetlen érdemének tartja, hogy a Múzsát néha „csak cemenének, ledér nőszemélynek tartja”¹⁹ – a börtönversekről úgy vélekedik: „Faludyt az igazságtalanul elszenvedett börtönbüntetése miatt érzett lelkifurdalás magasabb piederstálra helyzete, mint amilyeneken költészetét aránytévesztés nélkül vizsgálhatnánk.”²⁰ Kétségtelen, nem tűnik el a versekből az alkalmiság, a motívumismétlés, továbbá egy részük lefelé stilizál, más részük túlír. Olykor rímtelen verseket alkot, kötött formában, máskor rímfantáziájának akusztikai csengése segít az emlékezetnek:

(...)

relatív szólt egykor taknyos
nagybátyám Szilárd Leó
várt Auschwitzban a kemence
ránk s ő végleg elfutott
tehát a sors kegyence
Einstein Albert asszisztense
míg nekem csak Recsk jutott.

(*Magánzárka*)

Az természetes, hogy ilyen szorongatott élethelyzetben nem laborversek születnek, hanem a függetlenségében, magyarságában s végső soron nembeliségében megalázott ember (költő) jalkiáltozásai. E versanyag egyrészt történelmi dokumentum, amit memoárja szinte múról műre hitelesít, másrészt egy fizikailag esendő, de lelkileg töretlen, meg nem alkuvó, élet-halál harcát vívó jellem etikai bizonyítványa. Vannak történelmi vagy egyéni helyzetek, amikor a dokumentumérték az esztétikai minőséggel egyenértékű, különösen, ha az közösségi érdekű. Ne felejtsük, a világirodalom számos maradandó költeménye is hordoz irodalmon kívüli tartalmakat. E rögtönzések a ma-

¹⁹ CZIGÁNY LÓRÁNT: Faludy György költészetéről. In: CZIGÁNY LÓRÁNT: Gyökértelen, mint a zászló nyele. Budapest, 1994. Szabad Tér, 143–147.

²⁰ CZIGÁNY LÓRÁNT: „Dolgom egész életemben volt bőven” – Kérdez GÜLCH CSABA. In: CZIGÁNY LÓRÁNT: Gyökértelen, mint a zászló nyele. Budapest, 1994. Szabad Tér, 332.

guk helyén és idején, orális létmódjukban is betöltötték feladatukat: legtöbbjüket a rabtársak is megtanulták, mert erőforrást jelentett számukra erkölcsi és biológiai értelemben egyaránt. Némely tény ugyan kétséget ébreszt az iránt, hogy költőnk minden versét „fejben csinálta”, s – egy kivételével – csak az internálótáborból való szabadulás után rögzítette. De nincs értelme a szörszálhasogatásnak, meg kell hajtanunk az elismerés zászlaját a költő előtt.

Bizonyos esetekre, így Faludy pokolbeli élményeire szűkítve, igaza van Hamvas Bélának: „Van valami, ami a költészetnél is nagyobb: a költői lét. Van valami, ami a jó versnél is jobb: maga a költő. Jobb, ha ott áll a vers előtt és a vers mögött és a vers körül és a versben, ott áll, ő maga, személyében, személyesen és a verset betakarja és igazolja.”²¹

Időben az itthoni terméshez tartozik *A újszülött fiamhoz*, amelynek geneológiai versindító gondolata történelmi látókörűvé tágul. A Lorca-fordítások között nagy kompozíció az *Ignacio Sánchez Majitás torreador siratója*, a spanyol költő egyik emblemikus műve. A legfontosabb mégis az *Ötvenhat nyarán*. Tipikus esemény-versnek indul, egy lírai betét után újra a napi program részletes beszámolója következik, ami éjszaka ér véget. A költő és felesége nem tud aludni, s ekkor fordul a vers lírai vágányra:

Huszonöt éve félek már: Világos;
a tört gerinc s az ismert részletek,
Magamba préselem, mint egy virágot
e nyár emlékét s nem reszketek
soha többé. Nyugodtan alhatom,
ha elalszom. Mint a török s az osztrák,
úgy az orosz. Övék a hatalom,
miénk az ország.

6.

1956 után több mint harminc évig tartó újabb emigráció következett Faludy életében, amelynek költői termését – elsősorban a versanyag hatalmas mennyisége miatt – lehetetlen mikroelemzésnek alávetni, csak egy nagyobb léptékű betekintésre van mód. (Az életmű filológiai rendezetlenségéről ezúttal nem is beszélve.) De a legmarkánsabb eszmei, tematikai trendek, költői magatartásformák világosan kitapinthatók.

Az új folyam az exodus, az emigráció első benyomásait (*Exodus, Bécs, 1956* stb.), világljárása élményeit rögzíti (perui, amerikai, svédországi versek), majd tekintete visszafordul a hazai zord valósághoz: Nagy Imrét kivégezték! Mostanság, amikor a hivatalos ötvenhatos emlékeztéseken el sem hangzik a mártírhalált halt miniszterelnök neve, megnő a jelentősége ezeknek az empatikus mementóknak: hőisében „fajtánk példaképét”, az új Batthyányt tiszteli, életmentőjét köszönti (*Nagy Imre, Nagy Imre szelleméhez*). A *Borisz Paszternák halálára* nemcsak az orosz költő sorsán borong, de valamennyi íróén, akit a hatalom üldözött, kivetett.

²¹ Levele Gulyás Pálhoz, 1943. X. 3. PIM. V. 4324/99/25

A *Noteszlapok* ciklus amolyan irodalmi „rongyszőnyeg”, van benne életkép, hangulatrománc, szatíra, epigramma, gnóma, xénia, sőt anekdota (*Wesselényi Miklós*). Faludy filozófiai reflexiói egyrészt a marxizmussal való végső leszámolásról tanúskodnak, de a jóléti társadalom sem eszménye, miképp a tudományos-civilizációs fejlődést sem ismeri el igazi haladásnak, mert nem az ember áll céljának homlokterében, hanem a politikai érdek és a profit, amit nem is titkolnak:

Dewey mondja: a tudomány
ne legyen moralista.
Így lett a tudós piszkos,
az atombomba tiszta.

(*A század filozófusai*)

Egyfajta agnoszticizmus szelleme hatol be a versek szövetébe, ami a költő lelkiállapotával is összefüggésben van (*Tudományos világbkép – van ilyen?*). Annál inkább, mert a formálódó családi költészet, Andris fia és felesége áll premier plánban, csakhamar tragikus hangnemre vált (*Szerelmes versek egy haldoklóhoz, Zsuzsa halála stb.*). Ismét világljárás következik, vigaszt a kulturális élmények nyújtanak, különösen a firenzei témák. Illetve a „mindenség siralomházában” töltött két év után egy újabb szerelem nyugözi le Máltán (*Aki szerelem nélkül él*). Az *Ügy jöttél hozzám* szonett alapozza meg „az isteni hatalmú lényhez” – szárnyaló szenvedélyes, száznál több fehérizzásig hevített szerelmi vallomások, erotikus vonzalmak etikai princípiumát: „Plató nevelt engem / meg Epiktétosz.” Vagyis az a filozófus, aki a belső szabadságot és a morális autonómiát hirdette. Ezzel elhárítja magától a társadalmi csoportnyomást, a közitélet jogosságát: „Az intrikák nem érnek el, / a nagyvilág nem érdekel” (*Balett-táncos*). A partnerről egyelőre annyit tudunk, hogy feleannyi idős, mint ő, majd hogy „Más évjárat, más nemzet”-hez tartozik. Több mint húsz év után írja le nevét: Eric (*Szépség*). Életrajzi forrásokból tudható, hogy egy Eric Johnson nevű fiatal angol balett-táncos és költő a „Múza”, akivel hosszú ideig tartó kapcsolatot ápolt. Az elmélyültebb versek az álomszerű vonzás lelki titkaira keresnek magyarázatot, de minduntalan a „valószínűtlen realitás” transzcendens kódébe vesznek. A múza szépsége, viszonszerelme meghozza a fausti élményt: „A pillanat tökéletes” (*Mért könnyű?*).

A szonettlavinát többször más versforma – például egy hatalmas kompozíció – szakítja meg, az *Ave Luna, morituri te salutant*. Az első részben a költő valóságos és misztikus gyerekkori holdélményeire emlékszik, majd Armstrong és társai holdra szállásának élménye reménységgel, ugyanakkor félelemmel, undorral tölti el: torzszülött fajtánk, az ember „meghódította a holdat / elpusztította a Földet.” Máskor is kifejezi a jóléti társadalommal szemben felgyült ellenérzését, némelykor hosszadalmas, részletező leírásokkal terhelve az olvasó figyelmét (*New York felé, Levél Philadelphia polgármesteréhez*). Mi tagadás, amennyire mestere a tömör, organikus gondolatvezetésnek – példa erre a rotterdami Erasmushoz írott három verse is – éppúgy jellemző rá a rapszodikus csapongó szövegalakítás. Ezekben nincs fokozás, csak tautológia, meglazul a koherencia, így a tisztázás igénye és a túlbujánzó szerkezet – tehát tartalom és

forma – egymásnak feszül. A szonettciklus valóságos művészi tárháza a hasonlatoknak, metaforáknak, az absztrakt fogalom érzékivé transzformálásának, a verszárlatok filozófiai csattanóinak. S ha nyelvünk nem elszigetelt, talán lenne esélye a költőnek, hogy leúsztassák „az idők lomha vizein” a világirodalomba (*Fényképedet írógépemre tettem*). De az *Egy költőhöz* című versét írhatta volna önmagához is: „Ömlesztve dől a vers belőled / mikor múzsád meglátogat.” Mert gyülékony képzelete minden apró rezdülésre szikrát fog. Igaz, olykor a „nem versbe való témát” hátborzongató drámai csattanó tölti meg lírai árammal (*Sztálingrádi szánkók*).

A „plasztik-társadalom” üressége, a jólét hajszolása az ő értelmezésében az emberi vég kezdetét jelenti, mert eltorlaszolja a jövő útját – állítja szenvedélyesen az *Apocalypticában*. A tudomány fetisizálása az önbecsapás egyik módja. „Hogy a tudomány nem segít / a történelmen, az tudom” – emlékezteti barátját (*Alkalmi vers a világ állásáról – Koestlernek*), mert miközben „virul minden anyagi / elpusztul minden szellemi”. A tudomány elleni averziója a filozófia degradálásában újra és újra felszínre tör, jóllehet lépten-nyomon filozófusokat idéz. Ez a kultúrpeszimizmus ugyancsak főszólama a szorongásos lelkiállapotban írott verseknek (*Az óra ketyeg, Mi volna, hogyha Plátó, Tanuld meg ezt a versemet, Tudás stb.*). A könyvtár nála a kultúra szimbóluma, de azon borong, hogy elhamvad a Gutenberg-galaxis (*Gutenberg galaktikája*). Esménye az ókori világ, különösen a görög élet, a kínai taoizmus a maga meditatív életformájával és természetelvűségével (Li Ho versek). A *Buddha azt tanítja szonett* nem kevesebbet állít, mint hogy a bölcsélet kímúlt, az ókori filozófiával befejeződött a világ szellemi birtokba vétele, „lényegeset nem hozott többé senki” (*Merőben érthetetlen*). A szubjektív idealista Platónt többször egyetértőleg idézi: „... a világ inkább egy nagy eszme...” (*Csak a Semmi*). Ám nosztalgiaja ellenére nem választana más kort „...Élni itt volt jó...” (*S mégis választanánk-e?*). Nem ez az egyetlen ellentmondás: „ha szellem elhal, a nemi szervek triplán működnek még egy ideig” (*Petronius*). A *Plasztik pálmák* a könyvesboltok pornográf kínálatán ütközik meg, holott a pornográfia tőle sem állt távol.

Meglepetés, mert „kakukktojás” a szonettek között egy kegyetlen darab: *Majakovszkij utolsó verse, melyet megírni a „Csudajó” és a „Poloska” szerzőjének már nem maradt ideje 1930-ban*. A Majakovszkij-versformában írt, tehát vizuális hatásra is törekvő vers teljes fegyverzetében mutatja a satirikus Faludyt, aki ezúttal megsemmisítő ítéletet mond a bolsevik hatalomnak behódolt költő felett, még az sem enyhíti, hogy Majakovszkij végül belátta silányságát és öngyilkos lett. Dinamitnak nevezte a szójátékszerű rímeket, melyeket tudatosan alkalmaz (dobverő-vakmerő-nyers erő; szép szavak-jelszavak stb.). A műélvező a felelő rímet hangzasként várja, de ha a hangalaki azonosságon túl a rímpár jelentése ellentétek egységévé szerveződik, akkor valóban „detonál.” Mindezt azért említjük, hogy jelezzük Faludy virtuóz rímkészségét, amely külön tanulmányt érdemelne a rímkényszernek tett engedményekkel együtt. Gyakran említi Hitler, Sztálin nevét, miként Kádár ellen írott versében (*Egy helytartóhoz 25 év után*) a kelet-európai pártvezéreket egyként gúnyos hangnemben állítja a történelem ítélőszéke elé. Megbélyegzi Vida Ferencet, a vészbírót, aki többeket, köztük Nagy Imrét is a halálba küldte. Ugyanakkor mindig feladatának tartotta, hogy a mesterek, barátok emlékét ébren tartsa. Megindítóan szép verset írt Kalkuttai Terézről. A szemé-

lyes emlékek is (nagyapja, Zsuzsa, József Attila, a Japán kávéház stb.) lírai vallomásra hangolják. A *Száz könnyű szonettet* már itthon alkotta; ahány szonett, annyi téma.

Lenyűgöző szellemi látóköre, önállósága, történelmi, mitológiai, művészettörténeti jártassága, nyelvtudása. Ne hallgassuk el azonban, hogy „a lírai én” és az élmény túlzott közvetlensége, az „én” individualitásának profán kiélése, más szóval: személyisége sokszor annyira betölti a vers belső terét, hogy az olvasó csak külső nézője, hallgatója a költő érzésviharzásainak. Kedvenc versszerkezete mindvégig a szonett, de a másik póluson az élőbeszédre emlékeztető kontroll alatt tartott szövegalkítás sem állt tőle távol, bár nem mindig tökéletes kivitelben.

„A hazalátogatás, majd a végleges hazatérés igazolta Faludy Györgynek azt a mindig is kinyilvánított meggyőződését, hogy magyar költőnek igazából otthon, nemzete körében kell otthonra találnia. Azt azonban neki is érzékelnie kellett, hogy az ország, amelybe hazatért, lelki válságokkal küszködik, és több vonatkozásban sem felel meg azoknak a politikai, kulturális és morális követelményeknek, melyeket ő a nyugati demokráciákban élve természetesnek tartott.”²² A hazatérés gyermekkori, ifjúkori emlékeket indít benne, valósággal érezni a lélek ujjongását: újra anyanyelvi környezetben élhet, ahol ismerik, értik, becsülik, ahol a költészetnek nagyobb becsülete van, ha nem is a régi. Reménye az európai horizont. De nem kerülik el figyelmét bizonyos negatívumok: az egykori természeti környezet romlása, a politikai pártok marakodása, az újra éledő nacionalizmus:

Mikor belső unalmától megdermed,
vagy bús: egyszerre sír, iszik, zsidózik.
Érvet és tényt nem ösmer, csak érzelmet
abba magát fejbűbig beleássa,
s nyilatkozik, parancsol, jósol, lódit,
hiszen magyar. Ez a foglalkozása.
(*Szélsőjobb*)

7.

Végül maga az ember. Rokonszenves töretlen magyarságidentitása, megalkuvásra képtelen jelleme, őszintesége. De mintha rá is illene Illyés Gyula: „Ellenszenves a magát öregen is fiataloskodva kellető, a meglett állapotát kamaszszökdelésekkel tarkító művész. A szökdelést ugyanis elméjéről várjuk el...”²³ Faludy egy liberálisabb társadalmi környezetből hozta erkölcsi normáit, évtizedeket élt nyugati országok nagyvárosaiban, ahol nem a puritanizmus szelleme uralkodott, alkatilag pedig erős volt benne a játékosztön, a humor, a groteszk iránti affinitás, s nem hiányzott belőle egy adag szemfényvesztés, kalandorság sem. Mindenki ítéljen róla hite szerint.

²² POMOGÁTS, 2000. 231.

²³ ILLYÉS GYULA: *Dőlt vitorla*. In: ILLYÉS GYULA: *Teremtleni. Összegyűjtött versek 1946–1968*. Budapest, 1973. Szépirodalmi Könyvkiadó, 427.

*

Dolgozatom címéhez hűen pillantást vettem Faludy György költészetére, tehát nem tekintettem feladatomban pályaképének módszeres vizsgálatát, életrajzának ismertetését (megírták már mások), nem foglalkoztam hatalmas műfordítói, publicisztikai tevékenységével, regényével, Erasmus életrajzával, nem elemeztem részletesen egy-egy versét nyelvi, poétikai szempontok alapján, mindez egy részmonográfia vagy monográfia feladata. Céлом a Faludy-költészet néhány jellemző vonásának tudatosítása volt értékszempontrú közelítés alapján. Azzal kezdtem, hogy rajongói költőkirálynak koronázták. Ez nyilvánvalóan túlzás, különösen, ha ezt a legnagyobb magyar költő értelmében gondolták, mint Mikes György és Arthur Koestler, amit az ugyancsak emigráns Gömöri György megkérdőjelezett.²⁴ De Faludy kétségtelenül egyedi színtöltő irodalmunknak, egyéniség, akinek méltán vannak és lesznek olvasói, sőt rajongói, noha költészetének csak egyik típusát preferálják.

²⁴ CZIGÁNY LÓRÁNT: Igricek utódja. Faludy György összegyűjtött versei. Püski, New York 1980. Új Látóhatár, 1981. 534–537.